

KUTSESTANDARD

Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8

Kutsestandard on dokument, milles kirjeldatakse tööd ning töö edukaks tegemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit ehk kompetentsusnõudeid. Kutsestandardeid kasutatakse õppekavade koostamiseks ja kutse andmiseks.

Kutsenimetus	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase
Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8	8

A-osa KUTSEKIRJELDUS

A.1 Töö kirjeldus

Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 on psühhiaatria eriala arst, kes teeb menetleja määruse alusel kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise ning koordineerib komisjonilisi ja kompleksekspertise. Ta tegeleb valdkonna arendamise, õigusloome, juhendamise ning koolitamisega.

8. taseme kohtupsühhiaatriaeksperti eesmärk on anda igakülgne, erapooletu ja teaduslikult põhjendatud eksperdiarvamus. Ta vastutab teadvalt vale eksperdiarvamuse andmise eest kriminaalkorras vastavalt karistusseadustiku §-le 321.

Lisaks 8. taseme kohtupsühhiaatriaekspertile on ka kutse kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7, kes teeb menetleja määruse alusel kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise, omades selles valdkonnas eriteadmisi.

A.2 Tööosad

A.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine

1. Ekspertiisimäärusega tutvumine.
2. Menetlusasjade materjalide hindamine.
3. Isiku terviseseisundit ja toimetulekut kajastavate andmete kogumine ja hindamine.
4. Uuritava intervjuerimine.
5. Psüühilist ja/või somaatilist seisundit täpsustavate uuringute tegemine ja/või korraldamine.
6. Statsionaarse jälgimise koordineerimine, abistava personali juhendamine.
7. Kogutud andmestiku analüüsimine, ekspertiisiakti põhiosa koostamine.
8. Teaduslikult põhjendatud eksperdiarvamuse koostamine.
9. Ekspertiisimääruses esitatud küsimustele vastamine.
10. Kohtuistungil osalemine, küsimustele vastamine, eksperdiarvamuse põhjendamine.

A.2.2 Ekspertide tegevuse koordineerimine kompleks- ja komisjonilistes ekspertiisides

1. Ekspertide valimine, komisjoni moodustamine.
2. Ekspertiisiks vajalike materjalide piisavuse hindamine, lisamaterjali taotlemine.
3. Ekspertiisiprotsessi koordineerimine.
4. Andmete analüüsimine.
5. Ekspertiisimääruse koostamine.

A.2.3 Enesearendamine ja valdkonna arendamine

1. Enese täiendamine koolitustel ja erialase kirjandusega.
2. Osalemine valdkonna arendamises.
3. Ettepanekute tegemine ja arvamuste andmine õigusaktide väljatöötamisel ja muutmisel.
4. Ettekannete tegemine.
5. Teadusartiklite ja/või raamatute publitseerimine.

A.2.4 Koolitamine ja juhendamine

1. Kohtupsühhiaatria-ekspertiisi alane koolitamine. 2. Psühhiaatrite juhendamine kohtupsühhiaatriaekspertiisi oskuste omandamisel.
Valitavad tööosad
A.2.5 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine 1. Seisundi hindamine. 2. Diagnoosimine ja ravivajaduse hindamine.
A.2.6 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine 1. Alaealisele kohtuekspertiisi tegemine.
A.3 Töö keskkond ja eripära
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi tööaeg on paindlik, sõltub materjalide mahukusest, ekspertiisialuse kättesaadavusest ja muudest ekspertiisiga seonduvatest asjaoludest. Kohtupsühhiaatriaekspertiisi töötab enamasti sisetingimustes, vajaduse korral uuritava asukohas kõrge ohtlikkusega tingimustes (sh psühhiaatriaigla, kinnipidamisasutus, uuritava elukoht, hoolekandetasutus jm).
A.4 Töövahendid
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi peamised töövahendid on arvuti ja kontoritarbed.
A.5 Tööks vajalikud isikuomadused
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi töös on vajalikud korrektsus, iseseisvus, vastutus- ja otsustusvõime, hea stressitaluvus, koostöö- ja analüüsivõime.
A.6 Kutsealane ettevalmistus
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi, tase 8 on läbinud arstiteaduse õppekava ning omab vastavat diplomit, on tervishoiutöötajate registrisse kantud psühhiaatrina. Kohtupsühhiaatriaekspertiisi kutseoskused on omandatud töö käigus, ta on teinud kohtupsühhiaatrilisi ekspertiisi viimased kümme aastat.
A.7 Enamlevinud ametinimetused
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi.
A.8 Reguleerivad kutsealal tegutsemiseks
Tööd kohtupsühhiaatriaekspertiisina reguleerivad kohtuekspertiisiseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, kriminaalmenetluse seadus, tsiviilmenetluse seadus, psühhiaatrilise abi seadus, karistusseadustik ja neist tulenevad valdkonda reguleerivad õigusaktid.

B-osa **KOMPETENTSUSNÕUDED**

B.1 Kutse struktuur
Kohtupsühhiaatriaekspertiisi, tase 8 kutse taotlemisel on nõutav kohustuslike kompetentside B.2.1 - B.2.4 ja B.2.7 (läbivi kompetents) tõendamise. Täiendavalt on võimalik tõendada valitavaid kompetentse B.2.5 ja B.2.6.

B.2 Kompetentsid

KOHUSTUSLIKUD KOMPETENSIID

B.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	EKR tase 7
Tegevusnäitajad: 1. enne ekspertiisi alustamist tutvub ekspertiisimäärusega ning hindab ekspertiisi tegemise võimalikkust vastavalt seadusele ja koostatud määrusele, sh enese kui ekspertiisi taandamise vajadust; hindab ekspertiisi alustamiseks vajalike andmete olemasolu; seaduses sätestatud juhtudel ja/või määruses esinevate vasturääkivuste/puuduste korral keeldub ekspertiisi tegemisest ning saadab määruse vasturääkivuste/puuduste kõrvaldamiseks menetlejale tagasi;	

2. töötab läbi menetlejalt saadud menetluseasjade materjalid; hindab materjali oma eriteadmistest lähtuvalt; hindab andmete piisavust, lähtudes püstitatud ekspertiisiülesandest ja vajadusel esitab menetlejale ja/või andmevaldajatele taotluse lisamaterjalide saamiseks; hoiab end kursis menetlusprotsessi jooksul lisanduvate andmetega;
3. töötab läbi isiku terviseseisundit (nt haiguslood, tervisekaardid) ja toimetulekut (nt rehabilitatsiooniasutuste andmed, iseloomustused) kajastavad andmed; hindab materjali ja selle piisavust oma eriteadmistest ja püstitatud ekspertiisiülesandest lähtuvalt; vajadusel esitab menetlejale ja/või andmevaldajatele taotluse lisamaterjalide saamiseks; vajadusel osaleb menetlustoimingul ja menetleja loal esitab menetlusosalistele küsimusi ekspertiisi tegemiseks tähtsate asjaolude kohta;
4. viib läbi uuritava igakülgse psühhiaatrilise intervjuu: eluanamnees, varasemate psüühiliste ja somaatiliste haiguste anamnees, psüühiline seisund käesoleval ja inkrimineeritavale teole vastaval ajal (teadusseisund, tajumine, mõtlemise sisuline ja vormiline külg, võimalike tunde- ja tahtealuste olemasolu, mälu ja kognitiivsed võimed, intellektuaalne tase, haigusteadvuse ja haiguskriitika olemasolu); vajadusel kasutab tõlgi abi vastavalt kehtivale seadusandlusele; vajadusel intervjuuerib uuritavat korduvalt, vajadusel uuritava asukohas;
5. vajadusel taotleb psüühilist ja/või somaatilist seisundit täpsustavate uuringute tegemist või uuritava paigutamist psüühilise seisundi jälgimiseks tervishoiuteenust osutavasse asutusse; vajadusel taotleb eriteadmistega spetsialisti(de) kaasamist;
6. kooskõlastab raviarstiga uuritava jälgimise ja uuringute kava, annab ekspertiisiülesandest lähtuvad juhised; hindab jooksvalt ekspertiisialuse seisundit ja tutvub jälgimisel kogutud andmetega uuritava tervisliku seisundi kohta; teavitab statsionaarse jälgimise vajaduse lõppemisest menetlejat ja tervishoiuteenust osutavat asutust;
7. fikseerib kogutud objektiivsed andmed (meditsiiniline dokumentatsioon, toimik, toimetulekut kajastavad dokumendid jm) kronoloogilises järjekorras; analüüsib andmeid, lähtudes ekspertiisiülesandest; koostab ekspertiisiakti põhiosa;
8. koostab oma eriteadmistest ja objektiivsetest andmetest tulenevalt erapooletu, kategoorilise/tõenäolise eksperdiarvamuse, vajadusel viitab tõendusmaterjalidele kirjandusele;
9. vastab menetleja poolt esitatud küsimustele üheselt mõistetavalt; põhjendab küsimustele mittevastamist, kui küsimused ei kuulu eksperdi eriteadmiste valdkonda (ei vaja erialaseid uuringuid ja/või ei ole teaduspõhiselt vastatavad);
10. vaatab läbi ekspertiisi-/uuringumaterjalid; valmistub kohtuistungiks vastavalt eelinformatsioonile; komisjoniliste ekspertiiside puhul esindab kokkuleppel komisjoni eksperdiarvamust; osaleb kohtu kutsel kohtuistungil; vastab menetlusosaliste ja kohtu poolt esitatud ekspertiisiakti sisu selgitavatele küsimustele; annab esitatud küsimustes teaduslikult põhjendatud arvamuse; väljendub selgelt ning oskab esile tuua olulise.

B.2.2 Ekspertide tegevuse koordineerimine kompleks- ja komisjonilistes ekspertiisides	EKR tase 8
<p>Tegevusnäitajad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tutvub ekspertiisiks esitatud andmetega ja teeb vajadusel (menetlejale) põhjendatud ettepaneku teiste spetsialistide kaasamiseks ja komisjoni moodustamiseks; teeb komisjoniliikmetele ettepaneku komisjoni töös osalemiseks; koordineerib ekspertiisikomisjoni tööd, sh koostööd menetlejaga; 2. tutvub ekspertiisimaterjalidega ja hindab koos komisjoniliikmetega täiendavate materjalide ja/või uuringute vajadust; koostab loetelu puuduvatest materjalidest ning esitab menetlejale põhjendatud taotluse lisamaterjalide saamiseks; 3. hoiab end kursis ekspertiisi käiguga; teeb komisjoniliikmetele ekspertiisimaterjalid kättesaadavaks; omab ülevaadet uuringute ajakavast ja tulemustest; planeerib ja koordineerib komisjoni tööd; vajadusel korraldab uuritava korduva/ühise läbivaatuse; 4. koondab ning süstematiseerib andmed ja uuringute tulemused; analüüsib koos komisjoniliikmetega ekspertiisimaterjale, juhhib arutelusid ning koostab kokkuvõtte; 5. koostab komisjoni liikmete hinnangutest lähtudes teaduslikult põhjendatud, erapooletu ja kategoorilise/tõenäolise eksperdiarvamuse; vastab ekspertiisimääruses esitatud küsimustele üheselt mõistetavalt. 	
B.2.3 Enesearendamine ja valdkonna arendamine	EKR tase 8
<p>Tegevusnäitajad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. täiendab ennast kohtupsühhiaatriaga seotud koolitustel; hoiab end kursis valdkonda puudutava kirjandusega; tutvustab ja jagab uuemat erialast teavet; 2. osaleb Eesti Psühhiaatrite Seltsi kohtupsühhiaatria sektsiooni ja/või teiste kutsealaga seotud organisatsioonide töös; tegeleb kutseala arendamisega; osaleb valdkondlike juhendite väljatöötamisel või parendamisel; 3. hoiab end kursis ekspertiisi valdkonda reguleerivate juhendite ja õigusaktidega, teeb ettepanekuid või annab arvamusi muudatuste tegemiseks; 	

4. teeb siseriiklikult ja/või rahvusvahelistelt erialaseid ettekandeid; 5. avaldab erialaseid teadusartikleid ja/või raamatu peatükke või monograafiaid.	
B.2.4 Koolitamine ja juhendamine	EKR tase 8
Tegevusnäitajad: 1. osaleb kohtupsühhiaatriaekspertiisi koolitusvajaduse hindamisel, koolitusplaani väljatöötamisel ja koolitusmaterjalide koostamisel; viib läbi koolitusi, tuginedes kohtupsühhiaatria kaasaegsele teadmusele; 2. juhendab psühhiaatreid kohtupsühhiaatriaekspertiisi oskuste omandamisel, sh ekspertiisi tegemisel, tuginedes kohtupsühhiaatria kaasaegsele teadmusele.	

Valitavad kompetentsid

Täiendavalt on võimalik tõendada valitavaid kompetentse B.2.5 ja B.2.6.

B.2.5 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	EKR tase 7
Tegevusnäitajad: 1. vastavalt oma eriteadmistele seksuoloogiast ja seksuaalhälvetest kogub andmeid uuritava seksuaalse arengu ja seksuaalkäitumise kohta tema elu vältel; viib läbi seksuoloogilis-psühhiaatrilise intervjuu, psüühilise ja kehalise seisundi hindamise; vajadusel taotleb täiendavate tunnistajate ülekuulamist, rakendab spetsiifilisi hindamismeetodeid ja/või eriuuringuid, kaasab teiste erialade spetsialiste; 2. paneb uuritavale diagnoosi vastavalt klassifikatsioonile; hindab ravivajadust ja -võimalusi tulenevalt andmestikust ja uuritava seisundist; soovitab ravijuhisega kooskõlas oleva ravimeetodi; on kursis seksuaalhälvete ravivõimalustega.	
B.2.6 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	EKR tase 7
Tegevusnäitajad: 1. teeb kohtuekspertiisi alaealisele isikule vastavalt oma eriteadmistele.	
Teadmised: 1) laste ja noorukite kehaline ja psühholoogiline areng; 2) laste ja noorukite vaimne tervis, psüühikahäired ja nende ravi; 3) lapsi ja noorukeid puudutav seadusandlus.	

Kutset läbivad kompetentsid

B.2.7 Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 kutset läbiv kompetents	EKR tase 8
1. kasutab oma töös eesti keelt tasemel C1, vene keelt tasemel B1 ning veel ühte võõrkeelt, soovitatavalt inglise keelt, tasemel B2 (vt lisa 1 Keelte oskustasemete kirjeldused); 2. kasutab oma töös arvutit vastavalt arvuti kasutamise oskuse baasmoodulitele Arvuti põhitõed, Interneti põhitõed, Tekstitöötlus ja Tabelitöötlus ning standardmoodulitele Esitlus, Andmebaasid, IT-turvalisus ja Koostöö internetis (vt lisa 2 Arvuti kasutamise oskused); 3. järgib oma töös Eesti Psühhiaatrite Seltsi kohtupsühhiaatriaekspertiisi eetikajuhiseid (vt lisa 3 EPS kohtupsühhiaatriaekspertiisi eetikajuhised); 4. järgib oma töös valdkonda reguleerivaid õigusakte.	
Hindamismeetod(id): Läbivaid kompetentse hinnatakse teiste kutsestandardis toodud kompetentside hindamise käigus.	

C-osa Üldteave ja lisad

C.1 Teave kutsestandardi koostamise ja kinnitamise kohta ning viide ametite klassifikaatorile	
1. Kutsestandardi tähis kutseregistris	26-19042017-5.2/2k

2. Kutsestandardi koostajad	Katrin Eino, Eesti Psühhiaatrite Selts, Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatrikliinik Kairi Mägi, Eesti Kohtupsühhiaatria ja Kohtupsühhologia Ühing, Marienthali Psühhiaatria ja Psühhologia Keskus Krista Reinek, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut Hanna Sova, Eesti Psühhiaatrite Selts kohtupsühhiaatria sektsioon Marika Väli, Tartu Ülikooli Bio- ja siirdemeditsiini instituut; Eesti Kohtuekspertiisi Instituut
3. Kutsestandardi kinnitaja	Vara- ja Isikukaitse Kutsenõukogu
4. Kutsenõukogu otsuse number	6
5. Kutsenõukogu otsuse kuupäev	19.04.2017
6. Kutsestandard kehtib kuni	18.04.2022
7. Kutsestandardi versiooni number	2
8. Viide Ametite Klassifikatorile (ISCO 08)	2212 Eriarstid
9. Viide Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)	8
C.2 Kutsenimetus võõrkeeles	
Inglise keeles	Expert in Forensic Psychiatry, level 8
Vene keeles	эксперт по судебной психиатрии
C.3 Lisad	
Lisa 1 Keelte oskustasemete kirjeldused	
Lisa 2 Arvuti kasutamise oskused	
Lisa 3 EPS kohtupsühhiaatriaekspertiisi eetikajuhised	